

Byltu og vímuefnaneysla aldraðra: „Drekkandi og dettandi“.

Eyþór Jónsson, læknir, öldrunarsviði Landspítala, eythorjo@landspitali.is

Bakgrunnur:

Áfengisneysla er samkvæmt WHO talin orsaka um 5% af allri sjúkdómsbyrgði og slysum á heimsvísu. Neysla áfengis og annarra vímuefna getur leitt af sér þróun fíknsjúkdóms sem lýsir sér með stjórnleysi á neyslu vímuefnisins. Áhættuþættir fyrir aukinni áfengisneyslu aldraðara eru meðal annars einmanaleiki, verkir, svefnerfiðleikar og makamissir¹. Með hækkandi aldri minnkar mótstaða líkamans gegn skaðlegum áhrifum áfengis. Neysla áfengis hefur meðal annars áhrif á jafnvægisþyngd, samhæfingu hreyfinga og dómgreind sem getur stuðlað að byltum. Einnig geta sjúkdómar sem stafa af áfengisneyslu aukið hættu á byltum svo sem rýrnun á heilavef (sérstaklega í litla heila), úttaugasjúkdómur, rýrnun rákvöðva, réttstöðulágþrýstingur o.fl.² Þá fer áfengi illa saman með fjöllyfjameðferð og með ákveðnum lyfjum sem auka byltuhættu eins og ópíóðum (OR 1,51)³, flogaveikilyfjum (OR 1,95)³ svefnlyfjum (OR 2,40)⁴, róandi lyfjum (OR 1,42)⁵ og blóðþrýstingslyfjum⁶. Fráhvörf eftir innlögn á sjúkrahús geta leitt til óráðs og krefjast sérhæfðrar meðferðar. Rannsóknir á tengslum áfengisneyslu og byltuhættu hafa verið misvísandi sem skýrist líklega af aðferðafræðilegum veikleikum rannsókna, t.d. vali á þátttakendum og svokölluðum „sick quitter bias“².

Markmið og aðferðir:

Gerð var gæðakönnun á vegum öldrunarlækna þar sem heilbrigðisstarfsfólk svaraði spurningum varðandi áfengisneyslu inniliggjandi sjúklinga á þremur endurhæfingardeildum aldraðra og bráðaöldrunarlækningadeild Landspítala. Þátttakendur voru 72 talsins á um tveggja mánaða tímabili í júlí-ágúst 2023. Svarhlutfall var ekki skráð og ekki spurt um byltur eða aðra heilsufarsþætti. Stuðst var við svör þátttakenda, aðstandenda og sjúkraskrá.

Niðurstöður:

Í könnuninni höfðu 42% svarenda neyttu áfengis sl. 2 vikur. 11% höfðu neytt meira en 6 drykkja í einu a.m.k. einu sinni. Um 14% svarenda voru taldir hafa vímuefnavanda að mati heilbrigðisstarfsmanns. Í 7% tilfella var áfengisvandi talinn orsök eða meðverkandi þáttur fyrir innlögn en í um 7% tilfella var vímuefnavandi talinn til staðar, en ekki hafa stuðlað að innlögn.

Ályktanir:

Áfengisvandi á í mörgum tilfellum þáttur í eða orsakar innlagnir eldri borgara á sjúkrahús. Mikilvægt er að vera vakandi fyrir áfengismisnotkun hjá öldruðum þar sem neyslan getur haft áhrif á heilsufar, færni og haft áhrif á ákvarðanatöku, sér í lagi þegar kemur að lyfjameðferð.

Heimildir:

1. Britton A, Bell S. Reasons why people change their alcohol consumption in later life: findings from the Whitehall II Cohort Study. *PLoS One*. 2015 Mar 10;10(3):e0119421. doi: 10.1371/journal.pone.0119421. PMID: 25756213; PMCID: PMC4355077.
2. Mukamal KJ, Mittleman MA, Longstreth WT Jr, Newman AB, Fried LP, Siscovick DS. Self-reported alcohol consumption and falls in older adults: cross-sectional and longitudinal analyses of the cardiovascular health study. *J Am Geriatr Soc*. 2004 Jul;52(7):1174-9. doi: 10.1111/j.1532-5415.2004.52318.x. PMID: 15209658.
3. Seppala LJ, van de Glind EMM, Daams JG, Ploegmakers KJ, de Vries M, Wermelink AMAT, van der Velde N; EUGMS Task and Finish Group on Fall-Risk-Increasing Drugs. Fall-Risk-Increasing Drugs: A Systematic Review and Meta-analysis: III. Others. *J Am Med Dir Assoc*. 2018 Apr;19(4):372.e1-372.e8. doi: 10.1016/j.jamda.2017.12.099. Epub 2018 Mar 2. PMID: 29402646.
4. Treves N, Perlman A, Kolenberg Geron L, Asaly A, Matok I. Z-drugs and risk for falls and fractures in older adults-a systematic review and meta-analysis. *Age Ageing*. 2018 Mar 1;47(2):201-208. doi: 10.1093/ageing/afx167. PMID: 29077902.
5. Seppala LJ, Wermelink AMAT, de Vries M, Ploegmakers KJ, van de Glind EMM, Daams JG, van der Velde N; EUGMS task and Finish group on fall-risk-increasing drugs. Fall-Risk-Increasing Drugs: A Systematic Review and Meta-Analysis: II. Psychotropics. *J Am Med Dir Assoc*. 2018 Apr;19(4):371.e11-371.e17. doi: 10.1016/j.jamda.2017.12.098. PMID: 29402652.
6. de Vries M, Seppala LJ, Daams JG, van de Glind EMM, Masud T, van der Velde N; EUGMS Task and Finish Group on Fall-Risk-Increasing Drugs. Fall-Risk-Increasing Drugs: A Systematic Review and Meta-Analysis: I. Cardiovascular Drugs. *J Am Med Dir Assoc*. 2018 Apr;19(4):371.e1-371.e9. doi: 10.1016/j.jamda.2017.12.013. Epub 2018 Feb 12. PMID: 29396189.